

Serdar Korucu: Fahişe Çika: Pontus ve Cumhuriyet

Posted on 30/11/2019

Osmanlı döneminde Giresun'da doğan, Pontus Soykırımı sonrası İstanbul'a gelmek zorunda kalan ve Galata genelevlerinde çalışan Çika nam-ı diğer Eftalya'nın anlatısı dönemine ayna tutuyor. Bu anlatılar arasında Pontus'taki çocukluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yılları var.

"Fahişe Çika", 1998 yılında Yunanca basıldı, 2012'de İstos Yayınları tarafından Frango Karaoğlan'ın çevirisi ile Türkçeye kazandırıldı. Yazarı Thomas Korovinis, 1987-1995 yılları arasında İstanbul'da Zapyon ve Merkez Rum liselerinde öğretmenlik yapmıştı. Eftalya nam-ı diğer Çika ile tanışması da bu dönemde 1989 yılının Haziran ayında oldu kendi anlatımına göre. O zamanlar seksen yaşlarında olan Eftalya, İstanbul'da Yunan Konsolosluluğu'nun önünde cüzi miktarda parasal yardım bulmaya çalışan "son trajik figürlerden" biriydi. Korovinis de Eftalya'nın, "bu çok çekmiş kadının hayat hikayesini kendi ağzından dinlediği gibi kaydettiği" notunu düşüyor kitabının önsözünde.

Eftalya savaşın etkilerine, 1917'de memleketi Giresun'da 7 yaşında tanık oluyordu. Okula gittiği ilk gün uyuyakalıyor, sonrasında tek başına köyüne giderken bölgesindeki Rus askerlerinin Erzincan mütarekesi ile çekildiğini fark ediyor, yanında jandarma bekleyen darağacına asılanları görüyordu: "Yağmaladılar, vurdular, döktüler; bizimkiler kız kardeşimi alıp gittiler; Ruslar gitti, karman çorman olmuş, ah, neler olmuş Giresun'a, ama bütün Karadeniz'e de; köylerimiz, bütün ahali Yunan, Hristiyan, iyi Hristiyan, hepsi hamarat, bütün Karadeniz."

Eftalya'nın babasını "tutup götürmeleri", annesinin de ölümü üzerine ninesi ile dağa çıkış

sürecine tanık olacaktı, çünkü köylerinde onları ölüm bekliyordu: “Biz ninemle savaş olan yere gittik, çetecilerin oraya, Pontus’a, Giresun dağlarına çıktık; büyük kadınların sırtına kırk oka fişeklik yüklediler, yukarıya taşıdılar savaşta.”

‘TÜRK PONTUSLULAR AYNİ TOHUMDAN ÇIKMIŞ GİBİ’

İstanbul’a bir Müslüman kadın tarafından getirilen Eftalya’yı ailesi tesadüfen buluyordu. Henüz mübadelenin olmadığı yıllarda... Halası “Laz Maria” onu koruyacak, büyütecekti. Bu dönemde İstanbul’daki diğer Pontusluları da görüyordu. Başkente göç etmiş Pontusluların arasında Hristiyan olmayanlar da vardı: “Dönmeler de, Türk Pontuslular, onlar da yakışıklı, Rumca konuşmazlardı, az Rumca konuşurlardı, bari anlaşabilir miydin diyeceksin? Anlaşamazdın. Azıcık biliyorlardı, do ftas? [nasılsın], bu kadar biliyorlardı. Ama boyları posları, endam, görünüş, güzellikleri aynı bizim gibi. Anlıyorsun, sanki aynı tohumdan çıkmış gibi, ne diyeyim. Kızları esmer, esmer, esmerim güzelim, uzun hilal kaşlı ve gözleri, bazısı zümrüt gibi, kimisi tatlı bir kahverengi. Ve bir kirpikleri vardı, sık, sürmeli. Hamarat kızlar, terbiyeli, kibar.”

Eftalya, I. Dünya Savaşı yıllarında ülke içindeki Rum erkeklerin önemli bir bölümünü ordu içerisinde geri hizmeti gören birliklere, yani amele taburlarına alınmasıyla ilgili de haber almıştı: “İnsanları Anadolu’nun içine, kayaların arasına götürdüler, onları susuz bıraktılar, yemeksiz koydular, amele taburlarına yazdılar ve yavaş yavaş onları mahvettiler.”

Zor koşullarda çalıştırılan Rumlar arasında çok ciddi can kaybı yaşanırken Yunan ordusunun Anadolu’ya çıkışı hem Eftalya hem de bölgedeki Rumlar için bir başka felaketi başlatacaktı: “Yunan gemilerindeki efonlar indi, buradaki yerlilerle savaştılar. Hani İzmir’i yaktılar. Çok da Pontuslu vardı arada, kaderleri ne oldu, belli değil. Büyük, o büyük muhacirlik oldu, Hristiyanları kestiler. Bazıları kayıklara binip gittiler, giden gitti. Şimdi artık çok iyi hatırlamıyorum, şöyle böyle, rüyada gibi konuşuyorum işte. Gittiler, gittiler, gidecekler.

Hristiyan ahaliyi temizlediler.”

Eftalya, halası Laz Maria'nın yanından kaçacak, farklı evlerde “konuk” edilecekti. Bu süreçte İtilaf güçlerinin denetimindeki Osmanlı başkenti İstanbul'un el değiştireceğinin ilk sinyalleri gelmeye başlıyordu: “(...) o göçmenler dedikleri şey oldu, sultanlar devrildi, sarayları kapattılar, şalvarları çıkarıp onları kostüm yaptılar, donları Avrupa stili fişan yaptılar, başa Atatürk geldi; Türkler korktu, daha çok Ermeniler korktu, ama onlardan da çok Yunanlılar korktu, Rumlar. Eşyalarını, çocuklarını saklamaya başladılar. Herkes gitmek istiyor, hepsi gitti. Dünya bir gidip bir geldi Türkiye'de, her şey altüst oldu, insanlar kimden sakınsın bilemedi.”

‘BİR İNSAN BİLE KALMADI BİR LAF EDECEK, YUNANCA KONUŞACAK’

Bu yıllarda kalanlar, kalabilenler arasında Eftalya da yer alacaktı. Fakat kendisi gibi Türkiye'deki Rumların Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki kaderlerine de şahit olmuştu: “Çok az kaldık, bir avuç. Sonra mübadele oldu ve artık bir insan bile kalmadı bir laf edecek, Yunanca konuşacak.”

Giresunlu Eftalya, Cumhuriyet Türkiye'sinde Mustafa Kemal'li yılları da yaşıyordu. Onun Rum toplumunda bıraktığı izi de anılarında aktarıyordu: “Keyfine düşkün adamdı Kemal. Sigarasını içer, rakısını içer, canının çektiklerinin hepsini tam yapardı. Zevkine düşkün, çok düşküdü. Çok da şık giyinirdi, Rum terziler dikerlerdi elbiselerini savaş yaptı, o başka, ama terzileri onlardı. Berberi, terzisi, ayakkabıcısı, hepsi Rum'du, en iyi ustalar onlardı. Ona en iyi kostümleri dikerlerdi, en modern olanlarını, Paris modasına göre, Kemal öyle giyinirdi.”

‘ÖLÜMÜNÜN ARDINDAN BU KADAR YIL GEÇTİ, ONA TAPIYORLAR’

Kendi deyimiyle “kötü yola” düşen Eftalya’nın dışarıya çıkmasına izin verilmezken, o dönemde bir kez insan içine karışıyordu. O da 10 Kasım 1938’de Mustafa Kemal’in ölümünün ardından tutulan yası görebilmek için: “Kemal öldüğünde ben de cenaze törenine gittim. İzin verdiler. Bir elbise giydim ve gittim. Evleri üç gün Atatürk için kapattılar, yasını tuttular. Allah aşkına bırak dedim patroniçeme yalvarıyorum sana, ayaklarına kapanayım, izin ver de biraz insanları seyredeyim, Atatürk’e ağlayan Türkleri. Madama yalvardım, ona ikramlar yaptım, araya bir arkadaşını ricacı olarak soktum, bir sürü yakarıştan sonra sonunda izin verdi. İnsanların hepsi iyi, resmi elbiselerini giymişti, her tarafta ay yıldızlı Türk bayrakları direklerde yarıya inmiş, kadınlar güzel tayyörlerle, şapkalarla, erkekler kostümler ve fötr şapkalarla, müzik çalıyordu, bir sürü asker, insanlar sokaklara sel gibi akıyordu, ağlıyorlardı, çok kişi ağlıyordu. O Türk milletinin babasıydı, büyük önder, onu çok seviyorlardı. Bugün de görüyorsun, ölümünün ardından bu kadar yıl geçti, ona tapıyorlar. Her yerde onun resmi var, bütün dükkanlarda fotoğrafı duvarın gösterişli yerinde. Eh bu biraz da galiba mecburi, gerçeği söylemek gerekirse.”

‘HAYATIM KALBİMDE BİR DİKENLE GEÇTİ’

Eftalya böyle diyordu çünkü 80 darbesinin ardından Mustafa Kemal’in kültleştirildiğine tanık olmuştu. 1989’da, kitabının yazarı olacak Thomas Korovinis ile konuşurken hayatını “Yabancı bir milletin içinde yaşadım. Hayatım kalbimde bir dikenle geçti. Yalan dünya. Zaman zaman göğsümde bir ağırlık. İsa gibi. Bir çarmıh mı vardı sırtımda, bir kaya mı?” diye anlatacak, kendisinin bir zamanlar anadilini rahatça konuştuğu şehirde, İstanbul’da yok olmaya yüz tutmuş Rum toplumunun içindeki ruh halini ise şu sözlerle aktaracaktı: “Kaç kişi miyiz? Paçavrayız biz burada, neyiz ki! Dişlerinin kovuğunu doldurmuyoruz. Nereye gitsek esamemiz okunmaz, oturduğumuz evlerde ayaklarımızın altındayız. Neler, neler... Türk’ün sözü geçer, Türk’ün sözü. Biz adam yerine konmuyoruz.”

Fahişe Çıka namlı Eftalya konuşmasının sonunda hayalini de kayda geçiriyordu yazara. Bu,

eğer topraklarında soykırım yaşanmamış olsa, ya da buna rağmen Pontus'ta kalabilmiş olsa, ya da kaderi hayatta kalanların çoğu gibi Ege'nin karşısına, kendine yabancı ama kültürünün devamının yaşayacağı topraklara geçmekten yana olsaydı nasıl bir hayata sahip olabileceğine dairdi. Çünkü Eftalya kendi deyimiyle "çilelerle dolu" yaşamı boyunca bir şeyin özlemini çekmişti, bir günde "yabancı"sı olduğu topraklarda, başkent Poli'sinde, İstanbul'unda. "Yabancı" olmamayı, ayaklar altında kalmamayı, anadilini konuşabilmeyi yani özgürlüğü...

"Şimdi Pontus'ta olsam torunlarım olurdu, onlara bakardım, okulda alfabelerine, oyunlarına yardım ederdim onlara. Bir meşgalem olurdu. Bu yalnızlık yemezdi beni, bu kimsesizlik. Çare yok. Şimdi artık bunların ayaklarının altındayım. Fındık ağaçlarım olacaktı, fındıklarım olacaktı, onları satıp yaşayacaktım, en güzel fındık bizim yerlerde çıkar. Ticaret yaparlar, yurtdışına, her yere. Güzel palamutumu yiyecektim, kiremitin üstünde pişirecektim taze taze, hamsiyi pişirecektim, ondan güzel pideler yapacaktım. Ya da Atina'da olsaydım. Yunanistan'da olsaydım. Yunanistan, Atina, Yunanca işitseydim, yalnız Yunanca. Bir köy de olsaydı, küçük bir köycük. Yunan sigarası içseydim. Sizin oralarda ölseydim, serbest olsaydım, serbest ölseydim..."

Kaynak: gazeteduvar.com.tr